

УДК 657

Приступа К.П., здобувач

Луцький національний технічний університет

ОЦІНКА В СИСТЕМІ ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

© *Приступа К.П.*

Розкрито питання оцінки в системі оперативного контролю на сільськогосподарських підприємства. Визначено способи та методики визначення ефективності оперативного контролю, з'ясовано особливості показників, що використовуються в процесі його здійснення.

Ключові слова: оцінка, оперативний контроль, показник, натуральні вимірники, сільське господарство.

Solved issues for evaluating the system of operational control on farms. Determined ways and methods of determining the effectiveness of operational control, defines characteristics of the indicators used in the process of its implementation.

Key words: assessment, operational control, indicator, measuring natural and agriculture.

Раскрыты вопросы оценки в системе оперативного контроля на сельскохозяйственных предприятия. Определены способы и методики определения эффективности оперативного контроля, выяснен особенности показателей, используемых в процессе его осуществления.

Ключевые слова: оценка, оперативный контроль, показатель, натуральные измерители, сельское хозяйство.

Постановка проблеми. Діяльність сільськогосподарських підприємств в умовах глобальних перетворень та інтеграційних процесів суттєво ускладнилась. Поширення кризових явищ та обмеженість власних і залучених ресурсів призводять до зростання потреби у раціональному використанні та збереженні їх майна. Специфіка виробництва сільськогосподарської продукції, що характеризується високою грошовою й трудовою затратністю підвищує потребу у постійному спостереженні та перевірці правильності і доцільності господарських операцій в процесі їх здійснення.

В таких умовах зростає значення оперативного контролю, покликаного забезпечити якість, нормативність та відповідність плану всього господарського процесу, шляхом проведення

всеохоплюючих заходів і процедур по визначенню фактичного стану, якісних і кількісних характеристик як окремих господарських фактів, об'єктів, операцій так і процесів незавершеного виробництва. Тому його роль в системі управління сільськогосподарським підприємством сьогодні відома і зростає в силу ускладнення зовнішніх та внутрішніх умов господарювання.

Аналіз джерел. Питання економічної сутності, ознак і особливостей оперативного контролю досліджувались та висвітлені в багатьох працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Зокрема, серед них: Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, Н.Г. Виговська, В.М. Жук, М.Я. Дем'яненко, В.А. Дерій, І.К. Дрозд, Є.В. Калюга, Г.Г. Кірейцев, В.Г. Лінник, Ю.Я. Литвин, Л.В. Нападовська, О.А. Петрик, Л.В. Сотнікова, Р.Б. Чейз, В.О. Шевчук та інші. Науковці звертали увагу на визначення місця і функціонального призначення оперативного контролю в системі управління, досліджували його інформаційне забезпечення, категорії та критерії визнання об'єктів.

Цілі статті. Але, питання оцінки оперативного контролю, з'ясування його показників і критеріїв до сьогодні залишається відкритим. Тому вважаємо за доцільне висвітлити методику та механізм оцінювання оперативного контролю на сільськогосподарських підприємствах.

Основний матеріал. Оцінка з погляду економічної теорії є важливим елементом буття та основою сприйняття суті базових людських та загальносуспільних процесів. Вона відіграє ключову роль при формуванні наукових напрямків і світоглядів та є причиною виникнення розбіжностей і протиріч між результатами і заключеннями досліджень. В економічному словнику за редакцією А. Г. Загороднього розглядаються різні види оцінок, зокрема експертна, номінальна, облікова, реальна і в результаті її пояснюють як кількісний показник або висновок, що розкриває певні якісні характеристики явища [1, 311-312]. За Л.В. Нападовською, оцінка означає, що суми, які відображені в документах, повинні періодично переглядатися для їх підтвердження [2, 311-312]. Оцінка в системі оперативного контролю передбачає формування висновків про його здійснення та характеризує як в комплексі, так і деталізовано сильні і слабкі сторони проведених контрольних заходів. Оцінити правильність, коректність та доцільність дій суб'єктів контролю, швидкість передачі і якість використання інформації відповідними

центрами реагування з метою оперативної координації поточної господарської ситуації та прийняття управлінських рішень означає визначити рівень ефективності оперативного контролю. Результат від його здійснення є основою оцінки функціонування всієї сукупності елементів, що йому належать.

Визначення кількісного чи вартісного результату від проведення перевірки, огляду, спостереження є досить суб'єктивною характеристикою ефективності оперативного контролю. Оскільки він, як засіб оперативного управління, присутній на всіх стадіях виробничого циклу і практично невіддільний від господарського процесу сукупно. Але, саме його невіддільність та дія під час виконання кожної окремо взятої операції забезпечує йому високу якість і результативність. Ю.Я. Литвина пише, що облік і контроль як важелі системи управління господарством дієві лише за умови їхньої оперативності, максимального наближення до моменту виконання господарських операцій [3, 122]. Тому важливим показником ефективності оперативного контролю є його максимальне наближення до підконтрольного об'єкту. Досягти такого в сільському господарстві можливо за умови чіткого розділення контрольних функцій між працівниками, безпосередньо зайнятими виробництвом, та керівниками виробничих підрозділів, що володіють необхідними спеціальними знаннями, мають достатній досвід та навички в певній галузі. Управлінці повинні бути своєчасно проінформовані про поточний стан виконання передбачених завдань та мати можливість оперативно координувати і регулювати хід господарський подій. Оперативний контроль здійснюється різними службами, тому не завжди можна ідентифікувати його роль в системі управління. За участю оперативного контролю формується зворотній зв'язок між органом управління, що отримує необхідну інформацію про дійсний стан господарського явища та реалізацією управлінських рішень. Таким чином, швидкість передачі інформації, оперативність реагування на неї та прийняття відповідних рішень є одним із основних якісних показників оперативного контролю. Але цього недостатньо для висловлення думки про зниження чи зростання ефективності оперативного контролю в сільському господарстві. Необхідно оперувати кількісними показниками, що виражені у натуральних, трудових та вартісних вимірниках, і характеризують різні аспекти виробничого циклу.

Проведення справедливої оцінки системи оперативного контролю на сільськогосподарських підприємствах, діяльність яких характеризується високою складністю та неоднорідністю технології виробництва, потребує використання різноманітних підходів й методик, з врахування специфіки та особливостей галузі.

Перед виробниками сільськогосподарської продукції сьогодні стоїть стратегічне завдання глобального рівня – задовольнити всезростаючі потреби людства в продуктах харчування. Виробництво зерна, м'яса, молока, цукру та інших продуктів першої необхідності є результатами діяльності сільськогосподарських підприємств і першочерговими напрямками державних закупівель. Ціна реалізації продукції основного виробництва регулюється державою і ринком, тому формування її собівартості є основним напрямком оперативного контролю. Зниження витрат на одиницю сільськогосподарської продукції можливо досягти за умови проведення всебічних і систематичних перевірок, порівняння, контрольних замірів, співставлень та оглядів, раптових інвентаризацій обсягів відвантажених, використаних та списаних виробничих та трудових ресурсів на кожному технологічному етапі виробництва. Саме це дозволить уникнути фактів розкрадань, марнотратства, недотримання планово – кошторисних норм і забезпечити якісне виконання як окремих операцій, так і певних процесів в цілому. Виходячи з такого характеризують ефективність оперативного контролю, не тільки власне результати діяльності (прибуток, витрати, доходи) чи якість і кількість продукції кінцевого виробництва (зерно, молоко, м'ясо), а саме процеси її виробництва, дотримання технології, нормативності, відповідності й доцільності проведення операцій існуючим умовам, ситуаціям та фактам. Ефективність оперативного контролю зростає при зменшенні кількості виявлених порушень, фактів недобросовісного ставлення до майна власника і зловживань службовим становищем. Крім того, його якісне здійснення характеризують показники приросту надою молока за одну зміну (добу), частково приріст поголів'я тварин за один операційний цикл (хоча такий показник залежить і від інших факторів), приріст живої маси великої рогатої худоби за один день, зменшення обсягів виробничих ресурсів, що використовуються щоденно (підстил, зелена маса, молоко для власних потреб) й циклічно (паливо – мастильні засоби, насінневий та садильний

матеріал), але в межах встановлених норм і нормативів.

Сезонність виробництва продукції тваринництва та рослинництва, залежність від кліматичних та погодних умов, довготривалість операційних циклів, значне споживання продукції власного виробництва для внутрішніх потреб, постійних рух господарських засобів, предметів та ресурсів, внаслідок їх використання в різних напрямках діяльності ускладнює процес здійснення оперативного контролю. Циклічність та багатоступінчастість технології виробництва сільськогосподарської продукції обумовлює проведення різноманітних господарських операцій, що часто не пов'язані і не завжди відповідають встановленому зразку. Наприклад, обробка ґрунту, посів, внесення добрив та засобів захисту рослин, збір врожаю становлять один процес вирощування сільськогосподарських культур, який здійснюється відповідно до нормативів, планів-графіків та іншої специфічної документації. Разом з тим, вплив непередбачувальних факторів, непоборної сили природи вимагає їх врахування при проведенні кожної операції. Участь оперативного контролю в такому процесі полягає у тому, що схема його здійснення, проведення певних контрольних процедур в часі та за змістом має практично «накладатися» на технологічну схему виробництва кожного виду продукції з врахуванням фактичних умов господарювання. Такий механізм забезпечить уникнення надзвичайних втрат, зменшення врожайності від неправильного догляду за процесом вирощування продукції рослинництва, що часто мають місце на підприємствах сільського господарства.

Висновки. Неможливо не відмітити низьку фінансову забезпеченість сучасних сільськогосподарських підприємств, яка суттєво впливає на запровадження новітніх технологій, придбання техніки, що є передумовами результативності їх діяльності. З врахуванням такого, ефективність оперативного контролю зростає у випадку перевищення вигод, отриманих від його здійснення, над витратами, що виникають в зв'язку з проведенням контрольних процедур. Такий зміст вартісного показника ефективності оперативного контролю, але методика його визначення є суперечливою, тому потребує подальшого дослідження і вивчення.

Список використаних джерел:

1. Загородній А.Г., Возюк Г.Л., Смовженко Т.С. фінансовий словник. – 4-те вид., випр. Та доп. – К.: Т-во «Знання», КОО; Л.: Вид – во Львів. банк. ін-ту НБУ. – 566с.
2. Л.В. Нападівська Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: Монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 224с.
3. Литвин Ю.А. Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу в сільському господарстві: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1993. – 301с.: іл.